

L'UNIVERS EN UN DIN A4 EL CINEMA D'ISABEL HERGUERA per Elena Duque

Si hi ha una cosa que converteix l'animació en una de les arts més emocionants és que permet veure coses que altrament haurien estat impossibles de veure. Formes, textures, materials, moviments, elements de tota mena que es fonen en un mitjà d'expressió i representació únic. Parlem de l'animació que hi ha més enllà de la producció en cadena i dels estudis, dels "dibuixos animats" o de l'animació 3D. Parlem de l'animació independent, d'artista o experimental (com es vulgui anomenar, si és que cal categoritzar), camp en què Isabel Herguera ha estat pionera i figura fonamental a Espanya.

El primer que sedueix de les seves pel·lícules és, potser, la llibertat i la imaginació sense prejudicis. Hi ha molt dibuix i molta pintura de traç vibrant, que sembla fluir com per art d'encantament. També hi ha fotografies familiars, baralles, fotocòpies, retallables, objectes que generen aquesta màgia incommensurable de la fusió entre el món real i el món bidimensional d'una il·lustració. La fusió insòlita d'idees del collage es combina en la seva obra amb la sensibilitat a l'hora d'improvisar (perquè això també és possible en l'animació) i de deixar que la vida penetri en el fotograma. "Una cosa és aquest petit món que tu et crees en un DIN A4, i després hi ha totes les coses que tens damunt la taula o que trobes a terra i que, de sobte, entren dins aquest camp d'acció, aquest univers. És aquí on es crea el collage. [...] Aquesta naturalitat d'incorporar el món exterior a aquest món interior em sembla fabulosa", explica Herguera. Una font inesgotable de gaudi plàstic que també convida a contemplar l'animació com es contempla una pintura, una peça de museu, és a dir, a anar un pas més enllà de la prevalença de la narració en el cinema per trobar una altra mena de plaers i de maneres de veure (més connectades a l'emoció, si es vol).

És en les seves primeres obres on és més present el collage. *Spain Loves You* (1989) dona un ús imaginatiu a les fotografies familiars de l'autora, en frenètic i còmic collage, per mitjà de la fotocòpia, la pintura, el tractament òptic i unes quantes tècniques més. *Los muertitos* (1994) fa servir elements semblants, a més d'imatges religioses i de les cartes de la baralla de la loteria mexicana. Ambdues obres barregen elements lírics i elements humorístics, de manera que en pocs minuts s'aconsegueix un àcid retrat elemental de dues realitats ben diferents: d'una banda, el que va significar créixer a l'Espanya franquista (a *Spain Loves You*), i, de l'altra, el món dels *espaldas mojadas*, com s'anomena pejorativament la gent que es juga la pell per travessar la frontera entre Mèxic i els Estats Units a la recerca d'una promesa de prosperitat (a *Los muertitos*).

Després d'un parèntesi en les pel·lícules personals marcat per la seva tasca en l'animació comercial, a *La gallina ciega* (2005) Herguera s'inspira en un relat de Max Aub i enceta una etapa de la seva obra en què prevaldran el dibuix i la pintura. *La gallina ciega* és tot un prodigi quant a la manera de representar: a través de formes gairebé esquemàtiques i elements mínims, amb un dibuix que per moments ens transporta a la pintura primitiva o a l'art africà, Herguera trasllada el contingut anímic de l'univers d'Aub a la pantalla. Una senzillíssima paleta de colors sobre una foscor

nocturna, el joc amb les formes i les dimensions i les mutacions dels elements plasmen, així, el món d'un cec que perd el gos pigall.

Hi ha dues temàtiques que han determinat d'alguna manera el treball d'Herguera i que també es fonen en les seves pel·lícules: el tractament personal i el tractament social, materialitzat en la trobada amb els altres. A *Ámár* (2010) recull les imatges dels seus quaderns de viatge per explicar una història personalitzada d'un retrobament frustrat. La veu en off narra fets, i la imatge esdevé una expressió d'aquest món interior i dels seus estats d'ànim. Els collages i els dibuixos ràpids dels quaderns serpentegen al voltant dels personatges, que són com ombres de l'ànima projectades sobre el garbuix d'impressions de la trobada amb una altra cultura. També amb veu en off (i amb la bella "Lysandre" de Véronique Chalot) es teixeix la delicada i malenconiosa *Amore d'inverno* (2015), en què precisament es pondera el pes excessiu de la paraula davant de l'emoció pura. El moment trèmul abans de la caça d'un cérvol es transforma en un plàcid i fantàstic moment de convivència animal i humana. Aquí, Yuri Norshtéin i Lotte Reiniger treuen el cap subtilment, enmig dels sentiments destil·lats, i rematen l'obra amb un *bonus track* després dels crèdits, amb el fantasma del cérvol corrent en una explosió plàstica de la imaginació d'Herguera.

La trobada amb els altres de què parlàvem abans es plasma als diferents tallers que Herguera ha anat fent arreu del món, on ha plantat la llavor d'un particular treball col·laboratiu (un exemple recent d'això és l'animació de *Sailor's Grave* feta en línia en diversos països del món). D'un d'aquests tallers sorgeix *Bajo la almohada* (2012), fet amb nens d'una clínica de l'Índia. Les seves veus són les que guien en registre documental el film, que anima els dibuixos dels mateixos nens. Una altra mostra de com el món (i els seus habitants) ha penetrat en l'obra d'Isabel Herguera, collage i pintura infinita, imaginació en moviment perpetu, acolorit i brillant.